

OBSAH

I. ÚVOD	5
II. VČELSTVO JAKO POLYMORFNÍ SPOLEČENSTVO	11
1. Matka	12
2. Trubci	18
3. Dělnice	22
a) Krmičky	29
b) Stavitelky plástů	31
c) Strážkyně	34
d) Létavky	36
4. Praktická cvičení z vnější morfologie a anatomie včel	40
III. VÝŽIVA VČEL	45
1. Žlázová soustava a její činnost	45
Trávicí ústrojí a jeho činnost	47
2. Výživa přirozená a umělá	50
3. Co je med a jak jej včely vyrábějí	51
Nektaria a nektar	51
Medovice	51
Spadek	52
Podmínky vylučování nektaru	52
Jak včely přeměňují nektar v med	53
Složení medu a jeho vlastnosti	54
Druhy a barvy medu	55
Med jako potrava a lék	56

4. Praktická cvičení	57
5. Proč a jak sbírají včely pyl	58
6. Které rostliny mohou být včelami opyleny	61
7. Praktická cvičení	63
8. Včelí pastva	63
Oceňování včelí pastvy určitého stanoviště	63
Rozdělení včelí pastvy podle stanoviště	64
Obdělávaná zemědělská půda	66
9. Praktická cvičení	69
IV. ROZMNOŽOVÁNÍ VČELSTVA	71
1. Samičí a samčí rozmnožovací orgány	71
2. Plodování včel	75
3. Vajíčko a zárodečný (embryonální) vývoj včel	76
4. Život larvy, nymfy a kukly	77
5. Život včely dělnice	78
6. Dělbá práce ve včelstvu	80
7. Rojení a jeho podstata	81
8. Chov matek	83
Proč chováme matky	83
Zužitkování rojových matečnicků	84
Chov matek v pozorovacím úlu	86
Základní metoda lidového chovu — přidávání matek	87
9. Umělé roje	95
a) Smetenec	95
b) Oddělek	96
c) Přeleták	97
10. Značkování včel	97
11. Praktická cvičení	98
V. NERVOVÁ SOUSTAVA A INSTINKTY VČEL	101
1. Nervová soustava	101
2. Instinkty včel	104

3. Rozeznávají včely barvy?	105
4. Jak vidí včely tvary?	108
5. Jak se včely orientují čichem?	108
6. Který ze smyslů — zrak nebo čich — je pro včely rozhodující?	110
7. Chuť včel	111
8. Zvuk	112
9. Jak včely vnímají čas?	112
10. Orientační smysl včel	113
11. Jak se včely dorozumívají?	114
12. Usměrnování letu včel na květy	116
VI. OBYDLÍ VČEL	121
1. Původní obydlí včel a vývoj včelařství	121
2. Úl historický	125
3. Vnitřní úprava úlu a rozběrné dílo	127
4. Hlavní typy novodobých úlů. Výroba úlů	127
5. Části úlu	130
6. Co požadujeme od dobrého úlu	134
7. Moderní typy úlů	135
8. Včelí dílo	139
Plást	139
Mezistěna	140
Buňky dělničí a trubčí	140
Číselné údaje o buňkách plástů	142
Několik údajů o vosku	143
Matečníky	145
9. Stavba teplá a studená	145
10. Včelín — včelník — včelnice	147
11. Praktická cvičení	150
VII. JAK SE STANU VČELAŘEM	153
1. Vlastnosti dobrého včelaře	153
2. Odborné včelařské vzdělání	155
3. Zacházení se včelami	156

VIII. VČELAŘOVA DÍLNA	159
1. Náradí a pomůcky	159
2. Práce včelaře v dílně	164
3. Praktická cvičení ve školní dílně a na včelíně	165
IX. CHOV VČEL V PRŮBĚHU ROKU A ROZVRH PRACÍ VE ŠKOLNÍM VČELÍNĚ	169
1. Vedení včelařských záznamů	169
2. Pozdní léto	174
Příprava včelstev na zimu	174
Péče o mladou generaci a podněcování včel . . .	175
Kontrola včelstva koncem srpna	176
Práce na včelíně v září	177
Odhad síly včelstva a množství plodu	177
Zužování plodiště	178
Spojování slabých včelstev	179
Množství zásob	179
Zásoby pylu	180
Spotřeba zásob	180
Hodnota zásob	181
Hustota cukerného roztoku	182
3. Včelařův podzim	184
Doplnění zásob na zimu	184
Způsob dokrmování — krmítka	185
Uteplení včelstev	187
Uteplovací materiál a jeho použití	187
Opatření česna na zimu	189
4. Zima ve včelíně	191
Včelstvo v zimě	191
Kontrola klidu včel	192
Přípravy na jaro	194
5. Předjaří ve včelíně	196
Podmet	196
Prolet včel a jejich zdravotní stav	197
Příprava cukromedového těsta	199

Nouzové příkrmování pylem	201
Napajedlo	202
6. Jaro ve včelíně	204
Některé úkoly při rozvoji včelstva	204
Prohlídka včelstva	204
Komorování	206
Spojování slabých včelstev zjara	206
Vývin stavební činnosti	207
Závady v dubnu	208
Podněcování včelstev zjara	209
Pravidlo 40 dnů	209
Májovka	210
Rozšiřování plodiště	210
Nasazování medníků	210
Spojování včelstev před snůškou	211
7. Léto ve včelíně	214
Příznaky rojení (roje)	214
Sbírání a hodnocení roje	216
Příprava úlu pro usazení roje	218
Usazení roje	218
Ošetření roje	219
Kontrola rojů a odrojených včelstev	219
Omezení rojové nálady	220
Zesilování včelstev před snůškou	223
Hlavní snůška	223
Odběr medu	223

X. ŽÁKOVSKÁ EXKURZE NA VČELÍN 227

1. Včelařství socialistického a družstevního sektoru v našem státě	228
2. Organizace práce ve velkovčelíně	230
3. Přisun včelstev ke kultuře — kočování se včelstvy	231
4. Příbuzenstvo včel	233
5. Druhy a plemena včel	235

XI. ŠKŮDCI, ONEMOCNĚNÍ A NÁKAZY VČEL	237
1. Škůdci včel	238
2. Některá běžná onemocnění včel a nákazy včel .	242
3. Dezinfekce	246
XII. ČASOVÝ PLÁN PRACÍ NA ŠKOLNÍM VČELÍNĚ BĚHEM ŠKOLNÍHO ROKU	247
Seznam pomůcek pro školní včelaření	253
LITERATURA	255
REJSTŘÍK	259